سرمقاله

چرایی بازگشت تورم جهانی

ادامه از صفحه ۱

... میانه شاخص بهای مصرف‌کننده در جهان از حداکثر نزدیک به ۱۷درصد در سال ۱۹۷۴ به ۷/۱ درصد در سال ۲۰۱۵ کاهش یافت. در همین بازه زمانی، اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه نیز کاهش درخور توجه تورم را تجربه کردند در این کشورها بعد از اوج‌گیری تورم در سال ۱۹۷۴ به سطح ۱۷/۲ درصد، نرخ تورم در سال ۲۰۱۷ به ۵/۳درصد رسید. در میان کشورهای با درآمد پایین، نرخ تورم در سال ۲۰۱۷ حدود ۵درصد بود که معادل یکسوم این رقم در دهه ۱۹۷۰ است.

آخرین آمارهای موجود نیز بیانگر آن است که دردوره ۲۰۲۱-۲۰۱۴ متوسط نرخ تورم در اقتصادهای پیشرفته ۱/۷ درصد و در اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه ۸/۶ درصد بوده است. متوسط نرخ تورم سالانه در کشورهای خاورمیانه و آسیای مرکزی در این دوره بالاتر و ۸/۳درصد گزارش شده است.

۲-تشخیص هزینه‌های بالای تورم و مزایای ثبات قیمت‌ها

در دورانی که نرخ های تورم در کشورهای صنعتی و در حال توسعه بالا بود، اقتصاددانان (همچنین مردم و سیاستمداران) شروع به بحث درباره هزینه‌های بالای تورم کردند. آنان دریافتند که:

● محیط تورمی بالا، منجر به سرمایه‌گذاری بیش از حد در بخش مالی می‌شود ضمن آنکه تورم بالا غالبا با رشد پایین‌تر و بحران های مالی همراه است (IMF; Mishkin ۲۰۰۸).

● تورم منجر به باطمینانی درباره قیمت‌های نسبی و سطح قیمت‌های آتی می‌شود و تصمیم‌گیری مناسب را برای شرکت‌ها و اشخاص دشوارتر می‌کند و لذا کارآیی اقتصادی را کاهش می‌دهد.

● رابطه مستقیل نظام مالیاتی و تورم نیز اختلالاتی را ایجاد می‌کند که اثر منفی بر فعالیت‌های اقتصادی دارد.

● تجربه جهانی و تحقیقات علمی بیانگر آن است که نرخهای تورم پایین و کم نوسان غالبا با رشد سریع‌تر سرمایه‌گذاری و اقتصاد و نوسان کمتر تولید و اشتغال همراه بوده است (Khan and Senhadji ۲۰۰۱، Woodford ۲۰۰۳، Mishkin ۲۰۰۸).

● افزایش قیمت‌ها با اعتماد ضعیف‌تر سرمایه‌گذاران همراه می‌شود، موجب کاهش انگیزه برای پس‌انداز می‌شود و ترازنامه مالی بخش خصوصی و بخش عمومی را برهم می‌زند.

● تورم‌های بالا قانون بر آثار زیان‌بار فوق، می‌تواند بصورت بی‌تناسب بر دوش فقرا بیفتد. دلیل این امر آن است که خانوارهای فقیر بیشتر به درآمد حاصل از دستمزد اتکا دارند و کمتر به حسابهای بانکی متمول دریافت بهره دسترسی دارند و احتمال ادعای وجود دارد که دارایی های مالی و واقعی درخور توجهی داشته باشند.

۳-تحولات ساختاری در اقتصاد جهانی و تحول در راهبردهای مدیریت سیاست‌پولی

در پنج دهه اخیر تحولات ساختاری گسترده‌ای در جهان رخ داده است که مهمترین آنها عبارتند از: جهانی شدن اقتصادها و هموپیوستگی پررافزون بازارهای مالی در جهان این تحولات ساختاری، کاهش تورم در سطح جهانی را تسهیل کرده است.

در عرصه سیاستگذاری، به‌کارگیری سیاست‌های پولی، ارزی و مالی موثر توسط برخی از اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه، به کنترل موفق تورم کمک کرده است (Hammond, Kanbur and ۲۰۰۹، Taylor ,Prassad ۲۰۱۵، Fischer ۲۰۱۴). در برخی از اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه، انجام اصلاحات ساختاری در بازار کار و محصول نیز از طریق انعطاف‌پذیرتر کردن بازارها و تقویت رقابت، مقابله با تورم را بیشتر تسهیل کرده است.

فردریک میشکین چگونگی تغییر راهبردهای مدیریت سیاست پولی را برای مهار تورم به خوبی توضیح داده است. به گفته او تقریبا در تمام کشورهای جهان، مقامات پولی و دولت‌ها قواعد زیر را به تدریج پذیرفته‌اند:

۱-هیچ رابطه بلندمدتی بین تولید (اشتغال) و تورم وجود ندارد. فریدمن و لوموند فلپس استدلال کردند که رابطه بلندمدتی بین بیکاری و نرخ تورم وجود ندارد به بیان دقیق‌تر، اقتصاد در بلندمدت فارغ از میزان نرخ تورم، به سمت نرخ طبیعی بیکاری گرایش خواهد داشت. حمله پولیون به این معنی بود که سیاست پولی باید بر کنترل تورم متمرکز باشد و بهترین راه برای انجام آن، پیگیری رشد کنترل شده عرضه پول خواهد بود.

۲-انتظارات نقش حیاتی در پیامدهای سیاست‌های پولی دارد: از اوایل دهه ۱۹۷۰، رابرت لوکاس۲ نظریه انتظارات عقلانی را بنیان نهاد و این نکته را اثبات کرد که انتظارات مردم و بازارها درباره اقدامات سیاستی تقریبا اثر مهمی بر تمام بخش‌های اقتصاد دارد. نظریه انتظارات عقلانی به سرعت آشکار کرد که چرا این بیکاری و تورم نمی‌تواند رابطه بلندمدتی وجود داشته باشد و لذا تلاشی برای نیل به نرخ بیکاری کمتر از نرخ طبیعی منجر به تورم بالاتر خواهد شد و بهبود عملکرد تولید یا اشتغال را در پی نخواهد داشت. هرچند شواهد تجربی مربوط به عدم تاثیر گذاری سیاست‌ها ضعیف است اما نکته اصلی انقلاب انتظارات عقلایی مبنی بر اینکه اثر سیاست پولی بر اقتصاد اساسا متاثر از انتظارات درباره سیاست پولی است، بطور گسترده پذیرفته شده است.

۳- سیاست پولی در معرض مشکل ناسازگاری زمانی۳ است: اگر رفتار عاملان اقتصادی مبتنی بر انتظارات عقلایی باشد و سیاستگذار پولی قاعدتا بتواند بر مبنای صلاحدید اتخاذ تصمیم کند و انگیزه و ابزار کافی برای عدول از تعهد درازمدت خود به کاهش تورم داشته باشد، ناسازگاری زمانی در سیاست پولی پیش خواهد آمد. به‌منظور اجتناب از مشکل ناسازگاری زمانی، بانک مرکزی باید برای عموم مردم توضیح دهد که قصد افزایش تولید یا اشتغال را پیش از آنچه با تورم ثابت سازگار است، ندارد و تلاشی برای غافلگیر کردن مردم از طریق توسل به سیاست انبساطی، اختیاری و غیرمنتظره نخواهد کرد.

۴- استقلال بانک مرکزی برای ارائه سیاست‌های پولی موفق ضروری است: مستقل کردن بانک‌های مرکزی می‌تواند به جدا کردن آنها از فشارهای سیاسی برای سوءاستفاده از رابطه کوتاه‌مدت بین اشتغال و تورم کمک کند. استقلال بانک مرکزی آن را از نزدیک‌بینی‌ای که اغلب ویژگی فرآیند سیاسی برخاسته از ملاحظات سیاسی درخصوص پیروزی در انتخابات در آینده نزدیک است، رها می‌کند و منجر به نتایج سیاستی بهتری می‌شود. هم نظریه اقتصادی و هم نتایج بهتر کشورهایی که بانک مرکزی مستقل‌تری داشتند، منجر به حرکت به سمت افزایش استقلال بانک مرکزی شد. در حال حاضر تقریبا تمام بانک‌های مرکزی در کشورهای توسعه‌یافته و بسیاری از اقتصادهای نوظهور، سطح استقلالی برابر یا بیشتر از فدرال‌رزرو آمریکا را دارند.

تا سال ۲۰۱۷ در سه‌چهارم کشورهای نوظهور و در حال توسعه‌ای که هدف‌گذاری تورم را در دستور کار خود قرار داده بودند، نرخ تورم در محدوده اهداف بانک‌های مرکزی این کشورها یا کمتر از آن قرار داشت. به موازات کاهش سطح تورم، دامنه نوسانات آن نیز کاهش یافته است. در گذشته دو چنین اهدافی در سر سطوح فوق وجود نداشت. قبلا دیدگاههای بانکداران مرکزی، بسیار متفاوت بود که منجر به اعمال سیاست پولی نامناسب و افزایش نرخ تورم می‌شد.

در پی سیاست‌های مالی انبساطی دولت‌های صنعتی در دوران کرونا برای کمک به کسب‌وکارها و اقشار آسیب‌پذیر و اختلال در زنجیره تامین جهانی، اقتصادهای صنعتی جهان از نیمه دوم سال ۲۰۲۱ شاهد افزایش نرخ تورم بوده‌اند.

در این وضعیت با حمله روسیه به اوکراین (در ۴ فوریه ۲۰۲۲)، تامین نیازهای نفت و گاز اروپا با نامطمینانی مواجه شده و صادرات غلات از روسیه و اوکراین به کشورهای آسیایی و افریقایی دچار اختلال شد. به همین دلیل از آن پس شاهد افزایش قیمت نفت و گاز و غلات در جهان بودیم و به این ترتیب اقتصادهای صنعتی بعد از چند دهه شاهد بازگشت نرخ‌های تورم بالا شدند. قبل از بحران اخیر نیز اقتصاد جهانی شاهد ادوار تورمی متاثر از عوامل جهانی بوده است. در واقع از سال ۱۹۷۰ تا چند سال پیش شوک‌های تقاضای جهانی و شوک‌های نفتی هر یک موجب بروز ۴۰درصد نوسانات جهانی تورم بوده‌اند. مجتلک در دوره ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۹، شوک‌های داخلی به‌ویژه شوک‌های عرضه داخلی منبع اصلی نوسانات تورم داخلی در کشورها بوده است.

کشورها برای مصون داشتن اقتصادهای داخلی از پیامدهای منفی شوک‌های جهانی چز به‌کار بستن سیاست‌های ضد چرخه‌ای، تقویت نهادها از جمله استقلال بیشتر بانک مرکزی و برقراری محیط مالی موثر برای تامین ثبات اقتصاد کلان چاره‌ای ندارند.

دکتر پیروز هادی‌نژوز
Alborz.payam@gmail.com

معاون اول رئیس جمهور:

تامین نیازهای مسکن با کمک مردم شدنی است

معاون اول رئیس جمهور با اشاره به امکانات و ظرفیت های دولت در زمینه اختصاص زمین و تامین منابع مالی تاکید کرد: پشتیبانی و حمایت از تشکل ها و کانون های ساخت و ساز مسکن در کشور از وظایف جدی دولت در راستای تحقق ساخت ۴ میلیون واحد مسکونی طی چهار سال آینده است.

به گزارش پیام آشنا، محمد مخبر دیروز در آیین افتتاح بیست و دومین نمایشگاه بین المللی صنعت ساختمان که در محل دائمی نمایشگاه های بین المللی تهران برگزار شد با تاکید بر اینکه ساخت مسکن جزء کلیدی ترین اقدامات دولت است، افزود: ساخت و ساز مسکن برای متقاضیان تنها در دولت خلاصه نمی شود بلکه همه دستگاه های ذیربط، بخش خصوصی و مردم محور اصلی ساخت و ساز در کشور هستند و دولت به عنوان تسهیل گر در کنار فعالان بخش مسکن قرار دارد.

معاون اول رئیس جمهور با بیان اینکه در ۹۰ درصد شهرهای کشور متقاضی و زمین لازم برای ساخت مسکن وجود دارد، روش های تامین مالی را به عنوان مهمترین بخش ساخت و ساز در کشور برشمرد و گفت: دولت برنامه ها و اقدامات لازم در زمینه روش های تامین مالی در راستای تحقق ساخت ۴ میلیون واحد مسکونی را در نظر گرفته است.

وی خاطر نشان کرد: نقش اتاق تعاون و بخش تعاونی در تحقق شعارهای مسکن دولت بسیار کلیدی است و از بخش تعاون می خواهیم که با بسیج همه امکانات و حمایت سایر دستگاه ها و تشکیل شرکت های تعاونی به دولت برای ساخت مسکن کمک نمایند.

معاون اول رئیس جمهور ادامه داد: ساخت مسکن و تامین نیازهای متقاضیان این بخش در کشور قطعا با کمک و ورود مردم شدنی است و زمینه های تحقق این مهم در دولت ایجاد شده است تا جایی که در ده ماه پس از روی کار آمدن دولت سیزدهم نزدیک به یک میلیون و چهارصد هزار واحد زمین برای ساخت مسکن آماده شده و نزدیک به ۴۰۰ هزار واحد مسکونی نیز با کمک مردم و بخش عمومی ساخته می شود.

وی استفاده از فناوری های روز دنیا و همچنین روش های نوین تامین مالی را دو عنصر مهم در تسریع ساخت مسکن در کشور برشمرد و گفت: در بخش هایی از کشور مشاهده می شود که که ساختمان چند طبقه در پیش از یک سال ساخته می شود و این در حالی است که فناوری های روز دنیا به سمتی پیش می رود که یک ساختمان چند ده طبقه طی دو ماه ساخته می شود که این نشان می دهد باید تحولی جدی در زمینه ورود تکنولوژی های روز جهانی برای ساخت مسکن در کشور صورت گیرد.

مخبر با تاکید بر اینکه دولت آمادگی دارد هر گونه روش تامین مالی برای ساخت و ساز توسط مردم و انبوه سازان را ساماندهی کند، گفت: روش های تامین مالی برای هر بخش ساخت مسکن درنظر گرفته می شود تا شاهد تحول جدی و سریع در ساخت واحدهای مسکونی تا پایان دولت سیزدهم باشیم.

وی با اشاره به اینکه مسکن، ۳۰ درصد هزینه سبد خانوار ایرانی را شامل می شود، گفت: برداشتن بار هزینه مسکن از دوش ملت نه با توصیه بلکه تنها با عرضه مسکن حل می شود و باید به نقطه ای از عرضه مسکن برسیم که هزینه مسکن در سبد خانوار تغییر اساسی پیدا کند.

رئیس سازمان جهاد کشاورزی استان خبر داد:

انجام رفع تداخل ۱۸ هزار هکتار از اراضی ملی و مستثنیات در البرز

رئیس سازمان جهاد کشاورزی البرز در تسریع در رسیدگی به مشکلات کشاورزان و روستاییان تأکید کرد و گفت: تاکنون ۱۸ هزار هکتار از تداخل بین اراضی ملی و مستثنیات در استان انجام شده است.

به گزارش پیام آشنا، عبدالرضا روشن نژاد روز پنجشنبه در کمیسیون رفع تداخلات اراضی استان البرز که در سالن جلسات این سازمان و با حضور مدیران دستگاه های مرتبط برگزار شد ضمن قدردانی از زحمات اعضای کارگروه های شهرستان و کمیسیون رفع تداخلات اراضی استان، افزود: رفع تداخل ناشی از اجرای مقررات موازی و تثبیت مالکیت اراضی ملی، دولتی و مستثنیات اشخاص به عنوان مقدمه طرح صدور اسناد مالکیت کشاورزان اهمیت جدی دارد.

وی ضمن تاکید بر تسریع در رسیدگی به مشکلات کشاورزان و روستاییان و احقاق حق متقابل مردم و دولت، گفت: رفع مشکلات ناشی از اجرای قوانین و مقررات موازی در اراضی ملی، دولتی و مستثنیات بایستی به صورت جد پیگیری شود.

در این نشست که در راستای اجرای ماده ۳ آیین نامه اجرایی ماده ۵۴ قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور، تشکیل شد، تعداد ۱۰ پلاک از اراضی استان به مساحت بالغ بر ۱۸ هزار هکتار از اراضی ملی و غیرملی مطرح و مورد بررسی قرار گرفت که در نهایت میزان ۱۶ هزار و ۱۱۰ هکتار به عنوان اراضی ملی و بیش از یک هزار و ۹۵۰ هکتار به عنوان اراضی غیرملی (مستثنیات) تثبیت و بالغ بر ۱۰۹ هکتار به اراضی غیرملی اضافه شد.

پلیس راهور البرز:

برخورد با رانندگان متخلف که اقدام به دور دور کردن شبانه می کنند

رئیس پلیس راهنمایی و رانندگی البرز از اجرای طرح تشدید برخورد با رانندگان متخلف که اقدام به دور دور کردن شبانه خودروها در برخی معابر شهری می کنند، خبرداد.

به گزارش پیام آشنا، سرهنگ حمد الله رحمتی پور گفت: این طرح بنا به درخواست شهروندان، با همکاری عوامل انتظامی به ویژه در مناطق عظیمیه و بلوار چهارباغدی مهرشهر اجرایی شود. وی خاطرنشان کرد که آرامش و آسایش مردم اولویت اصلی پلیس است و این طرح ها به صورت مستمر در سطح معابر شهری قابل اجرا است.

رحمتی پور تاکید کرد: دور دور کردن، ایجاد آلودگی صوتی با تغییر صدای اگزوز خودرو و یا ضبط صوت ، سرعت غیر مجاز و حرکات مارپیچ ، جزو مواردی است که پلیس با آن برخورد می کند. وی به رانندگان متخلفی که با ارتکاب تخلفات رانندگی باعث سلب آسایش شهروندان می کنند هشدار داد و گفت: علاوه بر اعمال قانون و ثبت نمرات منفی برای سوابق گواهینامه ، وسیله نقلیه آنان توقیف خواهد شد.

وی گفت طی ماه جاری نیز ۱۱۸دستگاه وسیله نقلیه متخلف که اقدام به دور خودرکردن شبانه درمناطق مختلف کرج می کردند توقیف شد.

رئیس پلیس راهنمایی و رانندگی البرز یادآورشد طرح برخورد با چنین تخلفاتی تا حصول اهداف پیش بینی شده پلیس که ایجاد نظم ترافیکی و حفظ آرامش مردم است ادامه دارد.

ادعای وال‌استریت ژورنال درباره "امتیاز جدید" اروپا به ایران در مذاکرات وین

یک روزنامه آمریکایی با استناد به اظهارات "منابع مطلع" مدعی شد که دیپلمات‌های اروپایی برای پیش‌برد سریع‌تر روند مذاکرات احیای توافق هسته‌ای امتیازات جدیدی به ایران پیشنهاد کردهاند که در برگیرنده راهکارهایی درباره مسئله پادمانی است.

به گزارش پیام آشنا به نقل از شبکه یورونیوز، روزنامه آمریکایی وال‌استریت‌ژورنال در گزارشی اختصاصی مدعی شده است که دیپلمات‌های اروپایی برای شکستن بن‌بست مذاکرات احیای برجام[توافق هسته‌ای]، در آخرین دور گفتگوهای وین، امتیازات جدیدی را به تهران پیشنهاد کردهاند تا طرفین بتوانند با یکدیگر به توافق برسند.

بنا بر این گزارش این امتیاز مورد اختلاف نظر طرفین بر سر مسائل پادمانی ایران با آژانس است که تهران همواره خواستار پایان تحقیقات در این پرونده بوده است. این در حالی است مقام‌های آمریکایی و اروپایی گفته‌اند که درباره تحقیقات آژانس بین‌المللی انرژی اتمی با تهران مذاکره نخواهند کرد چرا که از نظر آنها، این موضوع غیرمرتبط با برجام است.

در عین حال بر اساس پیش نویس توافقی که از سوی اتحادیه اروپا ارائه شده و وال استریت ژورنال می‌گوید که متن آن را به دست آورده، آمده است: در صورتی که تهران با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی همکاری کند، ایالات متحده و سایر طرف‌های مذاکره از شورای حکام خواهند خواست که به تحقیقات خود در این زمینه پایان دهند.

البته وال استریت مدعیست: در این پیش‌نویس از این خواسته شده تا به پرسش‌های آژانس "با هدف شفاف‌سازی" پاسخ دهد و به "پرداختن به نگرانی‌های آژانس، پیش از اجرایی شدن برجام" موافقت کند.

تیم اتحادیه اروپا که ریاست مذاکرات را بر عهده دارد و دیپلمات‌های اروپایی اعلام کردند که این متن نهایی برای احیای توافق هسته‌ای است و درباره تمام موضوعات قابل مذاکره، گفتگو شده است. ادعایی که ایران تاکید کرده آن را نمی‌پذیرد و تا برآورده شدن خواسته‌های تهران به رایزنی برای اصلاح پیشنهوس‌های ارائه شده ادامه خواهد داد.

سخنگوی آژانس بین المللی انرژی اتمی از اظهارنظر در این خصوص خودداری کرده است اما پیش‌تر، رافائل گروسی، مدیرکل آژانس تاکید کرده بود که این نهاد تا زمانی که ایران پاسخ ندهد، مواد هسته‌ای کشف شده از کجا آمده‌اند و اکنون کجا هستند، تحقیقات خود را رها نخواهد کرد.

پس از ارائه پیشنهادهای اروپا، ایالات متحده و همچنین دیپلمات‌های اروپایی اعلام کردند که مذاکرات دیگر پایان یافته است. دو منبع نزدیک به منابع غربی به وال‌استریت ژورنال گفته‌اند که اتحادیه اروپا به ایران و همچنین سایر طرف‌ها اعلام کرده که تا ۱۵ اوت به این پیشنهادها پاسخ مثبت یا منفی بدهند.

سخنگوی وزارت امور خارجه آمریکا در این خصوص می‌گوید: «ما متن نهایی پیشنهادی اتحادیه اروپا را به دقت مطالعه می‌کنیم و در صورت درخواست پاسخ خود را به آنها خواهیم داد».

مقامات ایران روز سه شنبه گفتند که آنها فقط بررسی متن را آغاز کرده‌اند. در روزهای اخیر ایران تاکید کرده که ممکن است به گفتگوهای بیشتری نیاز باشد.

چند منبع نزدیک به مذاکرات به وال‌استریت ژورنال گفته‌اند که اتحادیه اروپا پیش از اینکه پیشنهاد خود برای گنجاندن مسئله هسته‌ای در مورد تحقیقات پادمانی را در متن توافق قرار دهد، این مسئله را با آمریکا و همچنین سه طرف اروپایی مطرح و موافقت آنها را جلب کرده است.

اختلاف بر سر مسائل پادمانی به یکی از اصلی‌ترین بن‌بست‌ها میان طرفین بدل شده است. این مسئله که در زمان امضای توافق برجام به شکل کلی پرونده آن بسته شده بود و محتومه شدن آن مورد توافق کشورهای امضا کننده برجام قرار گرفت. بر اساس ادعاهای رژیم صهیونیستی بار دیگر از سوی آژانس به جریان افتاده است؛ موضوعی که ایران بارها تاکید کرده که زیر بار آن نخواهدرفت.

ایران همواره تاکید داشته که هیچ برنامه تسلیحات هسته‌ای را در هیچ زمانی دنبال نکرده و پرونده آن بر اساس سند برجام بکبار برای همیشه بسته شده و نباید بر اساس ادعاهای طرف‌های ثالث بار دیگر به جریان بیفتد.

غربی‌ها بر اساس ادعاهای رژیم صهیونیستی می‌گویند موضوعات اعلام نشده از سوی ایران مربوط به فعالیت‌هایی هسته‌ای است که ایران پیش از سال ۲۰۰۳ میلادی انجام داده است.

منابع نزدیک به مذاکرات، به وال استریت ژورنال گفته‌اند که این امتیاز (تعهد به بستن پرونده تحقیقات آژانس در صورت همکاری ایران با این نهاد) به پیشنهاد و ابتکار اتحادیه اروپا ایجاد شده است.

یادداشت

ضربه بر پیکره نیمه جان شورای عالی فضای مجازی

شورای عالی فضای مجازی در اسفندماه سال ۱۳۹۰ و با حکم مقام معظم رهبری تشکیل گردید که تا به امروز بیش از یک دهه از تشکیل این نهاد سپری می‌شود. ایشان وظیفه دبیر این نهاد را «سیاست‌گذاری، مدیریت کلان و برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری‌های لازم و بهنگام و همچنین نظارت و رصد کارآمد و روزآمد در این عرصه» می‌دانند و جایگاه آن را به عنوان «قطعه کانونی مواجهه هوشمندانه و مقتدرانه با تحولات پرشتاب» فضای مجازی قلمداد می‌کنند.

اینکه عملکرد این نهاد تا به حال چه کیفیتی داشته یا چه اندازه در تحقق اهدافش موفق بوده است مسائل مهمی است که در این مجال نمی‌گنجد و بایستی به صورت مجزا به آن پرداخت؛ اما آنچه در این نگاشت قصد داریم به بهانه مصوبه اخیر دولت به آن بپردازیم مسئله جایگاه این شورا در نظام سیاستگذاری و اداره کشور است که متأسفانه در سال‌های اخیر و در دولت‌های مختلف به طرق گوناگونی تضعیف شده و فرسنگ‌ها با آنچه مقام معظم رهبری برای آن در نظر گرفته‌اند فاصله دارد؛ این فاصله را می‌توان از ابعاد گوناگونی مورد بررسی قرار داد که در ادامه به دو بعد از آن‌ها یعنی ۱-ضعف‌های درونی شورا و ۲-کنشگری سایر بازیگران علی الخصوص دولت در نسبت با شورا خواهیم پرداخت.

یک سوزن به شورا، یک جوالدوز به دیگران!

حقیقت آن است که بخشی از جایگاه امروز شورای عالی فضای مجازی زاییده و حاصل عملکردی است که این شورا در سالیان اخیر داشته است. با تمام مسائلی همچون تعارض منافع، ضمانت اجرایی، پشتوانه قانونی و چالش سیاست و اداره که این شورا در نظام اداری کشور با آن روبرو است، شورا عزم و اراده خود را برای ساختن جایگاه محوری و کانونی در سیاستگذاری فضای مجازی نشان نداده است. شورای عالی فضای مجازی به جای آنکه قرارگاهی برای حکمرانی باشد عملا به دستگاهی برای تولید سند تبدیل شده است که در عین ارزشمندی و کارشناسانه بودن اسناد، نهایتاً در همین مرحله از نقش آفرینی متوقف شده و وظایفی مانند ارزشیابی سیاست‌ها، دیدبانی و رصد و مقابله با تهدیدها، هدایت دستگاه‌های متصدی و نظارت بر اجرایی شدن سیاست‌ها مهمو لانا بدور افتاده است می‌شوند. بنابراین، شورای عالی و مرکز ملی فضای مجازی برای اینکه به محوریت و مرکزیت سیاستگذاری فضای مجازی برسند بایستی علاوه بر نقش کارشناسانه و محتوایی خود، واردنقش‌های تحلیلی خطمشی نیز گردند که متأسفانه در این سالیان کمتر شاهد چنین اقداماتی بودهایم.

سند تحول فضای مجازی، حاکم یا محکوم؟

داستان از آنجا شروع می‌شود که پس از ایام انتخابات دولت در اقدامی شایسته، سند تحول دولت مردمی را تدوین نمود که به عنوان برنامه اصلی و سیاست‌های محوری دولت سیزدهم مبنای عمل و سرلوحه اقدام قرار گیرد. در بخشی از این سند به حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات نیز پرداخته شده است که ذیل آن، ضمن برشمردن چالش‌های محوری در این حوزه، راهکارها و سیاست‌هایی نیز پیشنهاد شده است. اگرچه بایستی نقد و بررسی این سند و ارزیابی تخصصی آن در دستور کار کارشناسان این حوزه قرار گیرد اما آنچه در روزهای اخیر مورد توجه قرار گرفته، بخشنامه دولت به دبیران شوراهای عالی و مشخص کردن سازوکاری برای انطباق پیش نویس مصوبات با سندتحول مردمی است که از سمت دبیر ستاد راهبری تحول دولت مردمی و رئیس دفتر رئیس جمهور برای شوراهای عالی ارسال شده است. بر این اساس، پیش نویس مصوبات شوراهای عالی از جمله شورای عالی فضای مجازی بایستی از نظر تطابق با سند تحول بررسی گردد و موافقت مراجع چهارگانه درون قوه مجریه را کسب کند تا بتواند سایر مراحل تصویب را پشت سر بگذارد.

اگرچه تدبیر چنین سازوکارهایی می‌تواند برنامه درون دولت را منظم‌تر نموده و جایگاهی کارشناسی برای تسلط بیشتر رئیس محترم جمهور بر پیش نویس‌ها و مصوبات شوراها داشته باشد، اما به هیچ وجه نمی‌تواند معیار و ملاکی برای الزام به انطباق سیاست‌های شورا با سند تحول و مرجع قراردادن سند تحول در سیاست‌های فضای مجازی کشور باشد. شورای عالی فضای مجازی اساساً برای آن تشکیل گردیده است که فارغ از برخی چارچوب‌های بروکراتیک و با مشارکت بازیگران مختلف مرکزی برای تصمیم گیری راجع به مسئله مهمی همچون فضای مجازی باشد، در صورتی که تدبیر چنین سازوکاری اولاً مخالف صریح حکم مقام معظم رهبری درباره جایگاه شورا و نقض غرضی برای تشکیل شورا است و ثانیاً موجب تضعیف و به حاشیه راندن شورا نیز خواهد شد. حضور بازیگران درون شورایی همچون شورای عالی فضای مجازی برای هماهنگی‌های بین دستگاهی اینچنینی است و ایجاد سازوکاری موازی و مقدم بر شورا اقدامی نه به جا و بروکراسی زا است.

از منظر حقوقی نیز این مسئله جای بررسی دقیق‌تر و تفصیلی‌تر دارد که تا چه اندازه قوه مجریه می‌تواند برای شورای عالی فضای مجازی تکالیفی مشخص نماید و یا اینکه صلاحیت قانونی ستاد راهبری سند تحول به چه صورتی است؛ اما در این نگاشت صرفاً از لحاظ ساختار اداره و حکمرانی به مسئله نگاه شد که در این مدل حکمرانی، شورای عالی فضای مجازی نهادی فراقوانی و بین دستگاهی است که به عنوان نقطه‌ای کانونی و متمرکز، مسئولیت سیاستگذاری کلان فضای مجازی را برعهده دارد و سایر دستگاهها بایستی در راستای این سیاست‌ها حرکت کنند. دولت در سطوح پایین‌تر حکمرانی تصمیم گیر و تعیین کننده است اما در سیاست‌های کلان بایستی کمال همکاری و مشارکت خود را داشته باشد تا طراحی صورت گرفته برای حکمرانی فضای مجازی نهادینه شده و جایگاه مشخص شده برای شورای عالی فضای مجازی تقویت و تثبیت گردد.

به طور خلاصه مسئله اصلی و نگران کننده، یک بخشنامه و مصوبه از سوی دولت و نهادهای زیر مجموعه آن نیست؛ بلکه مهم، مسئله رویکرد هاست. مسئله آن است که در چنین نگاهی سندتحول یا دیگر سیاست‌های دولت حاکم است و سیاست‌های شورای عالی فضای مجازی به عنوان محور سیاستگذاری فضای مجازی کشور محکوم است. مسئله آنجاست که با رخدادهایی از این جنس و خارج کردن برخی حوزه‌های سیاستگذارانه از دایره اختیار شورا، عملاً شورا به جایگاهی تشریفاتی و غیرضروری تبدیل خواهد شد که نقشی در تعیین و راهبری سیاست‌ها نخواهد داشت. چنین تصمیماتی که مشابه آن باز هم در همین دولت وجود داشته است این فرضیه را قوت می‌بخشد که حداقل در این حوزه درب، هنوز باز پاشنه قدیمیم می‌چرخد و نتیجه، چنین رویکردی جز تضعیف شورا، عدم یکپارچگی در سیاست‌های فضای مجازی و سلیقه‌ای شدن خطمشی‌ها نخواهد بود. بدیهی است این ملاحظات به معنای توفیق شورای عالی در همه موارد ذکر شده نیست؛ بلکه در این یادداشت طراحی ساختاری حکمرانی فضای مجازی کشور مدنظر بوده‌است.

در نهایت، پیشنهاد آن است که سند تحول دولت از لحاظ تطابق با سیاست‌های شورای عالی فضای مجازی مورد بررسی و تأیید قرار گیرد تا مجموع برنامه‌ها و اقدامات دولت در چارچوب سیاستی مشخص شده در این شورا باشد. از طرف دیگر قوه مجریه، به منظور اجرایی سازی مصوبات شورای عالی فضای مجازی، مصوبات را به مراجع چهارگانه مشخص شده در متن نامه (ستاد راهبری سند تحول دولت مردمی، سازمان برنامه و بودجه، سازمان امور اداری و استخدامی و معاونت حقوقی ریاست جمهوری) ارجاع نماید تا الزام‌آور و عملیاتی سازی آن‌ها را محقق کند و تمهیدات لازم را بیندیشند. به علاوه، پیشنهاد می‌گردد در روندی تعاملی، شورای عالی فضای مجازی نیز نظر مشورتی دستگاه‌های اجرایی و مراجع چهارگانه را برای هرچه دقیق‌تر و اجرایی‌تر شدن مصوبات کسب نماید تا نگارش و تدوین اسناد سیاستی نیز پشتوانه و ظرفیت عملیاتی سازی را داشته باشند.

حسین زبنده
Alborz.payam@gmail.com

تامین هزینه شیر خشک و مکمل‌های غذایی،
برای کودکان معلول ذهنی موسسه خیریه کهریزک
مشارکت از طریق کد دستوری:
*۷۸۰*۶۵#
*۷۳۷*۷۰۰#
پرداخت آنلاین